

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Ankara Şubesi'nin 14 Nisan 2001 tarihinde Ankara'da düzenlediği paneldeki konuşma

adam çalıştırmak mümkün, 3 kişi daha alın, 1 kişi yerine 4 kişiyi mi çalıştırın diyecek". Hayır, bir kişiyi bir milyara yaptırdığı işi, 250 milyona yaptıracak, 750 milyonu kendisi alacak. Serbest rekabet piyasasında uyulması gereken kâr maksimizasyonu ilkesinin gereği budur. En iyi ihtimalle bunu yapacak. Başka bazıları ise arsa fiyatına aldığı işletmeleri kapatıyor. Niye kapatıyor?

SEK'te falan, hepinizin yakından bildiği gibi, böyle durumlar çok görüldü. Alacak, kapatacak, zoru ne? Bir kere ucuz arsa sahibi olmanın avantajını elde ediyor. İkincisi rakipten kurtuluyor. Süt sektörünü düşünecek olursak, piyasada, ucuz süt satan bir kurumu ortadan kaldırıyor, rakipsiz kalıyor, az satıp çok kazanmanın yoluna böylece erişmiş oluyor.

Kuşkusuz, emekçiler, işçilerle memurlar arasındaki adaletsizlik de önemlidir, ama bu adaletsizliğin çözümü özelleştirme değildir. Bütün bu gerçekleri memurlara kim anlatacak? Sendikamızın bir okul olması işlevi burada önem kazanıyor. Bu işin büyük ustaları bu yöne de işaret etmişlerdir. Sendika sadece bir mücadele aracı değil, aynı zamanda okuldur. Bu okul içerisinde insanlar, tehlike nereden geliyor, sorunun asıl kaynağı nerededir, onu öğrenirler. Çünkü sorunların içine gömülmüş olmak, sorunların gerçekçi teşhisi ve tedavisi bakımından yeterli değildir.

Hani bir söz var, "Ol mâhiler ki derya içredir deryayı bilmezler". Burnumuza kadar sorunun içerisinde olabiliriz, ama başımıza gelen nedir? Anlamakta acz içerisinde olabiliriz. Bu bilinci verecek olan sendikal ortamdır. Sendikal yapı içerisinde bu bilince erişilir ve mücadele de bu bilinç temelinde biçimlenir, güç kazanır, şekillenir.

Sözü daha fazla uzatmayayım, arada da gereklikçe söyleşiriz. Doğrusu, Odanız, Ankara Şubeniz, bu konunun, yani memur sendikacılığı konusunun, kendi açısından en önde gelen isimlerini bir araya getirmişler. Burada onlar, birer birer size konunun değişik yönlerini irdelleyecekler, açıklayacaklar, tartışacaklar.

Danışma Meclisinden Konseye giden metnin 139. Maddesinde de bu yasak vardı. Fakat referandumda sunulan metinde, memurlara sendika hakkını yasaklayan hüküm yer almamaktadır. Benim sürprizim budur." Hoca konuşmasına "bir sürpriz yapacağım" diye başlamıştı. Çünkü gerçekten o dönemde çoğumuz, 1982 Anayasasında, aynen 1961 Anayasasının 1971'de değişen biçimindeki yasağın bulunduğunu zannediyorduk. Çünkü Danışma Meclisinden çıkan metinde 139. Maddede bu vardı.

Hocanın bu konuşmasının ardından bir tartışma başladı. 5 yıl tartıştık. Aralık 1985'ten 1990'a kadar ve 1990'da Mayıs ayında EĞİTİM-İŞ Sendikasının ve ardından EĞİT-SEN'in ve diğer sendikaların kurulmasıyla yeni bir süreç başladı ve bu kurulurken ilk Kamu Çalışanları Sendikaları 1990 yılı Mayıs ayında bir İLO Sözleşmesine dayanarak bu hakkı kullandıklarını ifade ettiler.

Esasında, birazdan da anlatacağım; o Sözleşme de tam onu karşılamıyordu ama o dönemde bizim Yargımız da İLO Sözleşmelerini pek iyi bilmediği için bu iş tuttu. Bir parça yapılan blöf de yerine geldi ve ardından 87 sayılı Sözleşmenin onaylanmasıyla çok daha sağlam uluslararası dayanaklar elde edildi; ama ilk 90'daki çıkışta kullanılan 98'in çok çok geniş bir yorumuyla bir adım atıldı.

Bu anlamda, İLO Sözleşmeleri Türkiye açısından önemli; ama esasında çok da önemli değil. Yani bizim tarihimizde çok spesifik olarak, bir dönemde 85-90 döneminde ve 90'da Mayıs ayında EĞİTİM-İŞ'in kurulma sürecinde İLO Sözleşmeleri önemli bir rol oynadı; ama daha objektif olarak baktığımızda İLO'nun öyle fazla bir yetkisi yok. Fazla bir gücü yok ve o dönemde hükümet edenlerin, idarenin bir boşluğundan ve çok güçlü bir talepten esas önemli olan o, yaratılarak bir noktaya gelindi.

Burada önce kamu çalışanlarının bir anlayış değişikliğinden söz etmek lazım İLO'ya girerken; kamu çalışanları, memurlar kendilerini uzun süre işçi sınıfının bir parçası olarak görmemişler. Bunun tarihsel kökleri var, Cumhuriyet kurulduğunda Kemalist Yönetimin iki önemli görevi vardı. Dünyada

İlk sözü Türk - İş Başkanlık Danışmanı Yıldırım Koç arkadaşımız alacak. Yıldırım Koç daha ziyade İLO, Uluslar arası Normlar ve Sendikal Haklar konusunda açıklamalar yapacak.

Buyurun Yıldırım Bey.

Yıldırım KOÇ- Teşekkür ederim hocam. Ben de önce Harita ve Tapu Kadastro Mühendisleri Odasına teşekkür ediyorum. Kamu çalışanlarının, memurların, sözleşmeli personelin günümüzdeki sendikalaşmasında bir dönüm noktası var. Bu dönüm noktasına da buradaki 5 kişiden 3'ü tanıklık etmişti. Alpaslan Hoca benim hocam, 1982 yılında Alpaslan Hoca 1402'likti, şimdiki gibi YÖK üyesi değildi, bölüm başkanı değildi. 1402 ile üniversiteden atıldıktan sonra YOL-İŞ'te birlikte çalışıyorduk.

1985 yılı sonlarında bir akşam geldi; TMMOB'nin düzenlediği bir kamu çalışanlarının hakları toplantısı için Anayasadaki durumu inceliyordu ve bana "1961 Anayasasının 1971'de yapılan değişikliğinde; "memurlar sendika üyesi olamazlar" diye, 119. Maddeye konan bir kısıtlama, yasaklama vardı. Onu Anayasada bulamadım, bir de sen bak" dedi. Baktım, ben de bulamadım.

Hoca'nın tespiti bir dönüm noktası oldu, çünkü Hoca daha sonra Sayın Musa Özdemir'in de bulunduğu 28-29 Aralık günleri Ankara'da düzenlenen toplantıda şöyle bir konuşma yaptı. TMMOB tarafından daha sonra basılan kitaptan Hocanın konuşmasını okuyorum: "1971'de Anayasada yapılan değişiklikle 46. Maddedeki çalışanlar ibaresi işçiler ibaresine çevrildi. Fakat bunun memurlara sendika hakkının yasaklanması yeterli olmayacağı görülmüş olacak ki; 1961 Anayasasının 119. Maddesiyle memurların sendika kurması ayrıca yasaklanmış bulunuyordu.

"1982 Anayasasına geldiğimiz vakit, bu 1961 Anayasasının 119. Maddesinde öngörülmüş olan, memurlara sendika kurma hakkını yasaklayan hükümün aşağı yukarı aynı Anayasa Komisyonunun hazırladığı taslağın 139. Maddesinde öngörülmüş bulunuyordu.

emperyalizme karşı ilk başanlı ulusal kurtuluş mücadelesi sonrasında, siyasal bağımsızlığı pekiştirecek bir ekonomik bağımsızlık gerekiyordu. Ekonomik bağımsızlık daha önceki örneklerden de anlaşıldığı üzere, sanayileşmeyle mümkün olacaktı.

Ama sanayileşmeyi gerçekleştirecek insan gücü, gerek Osmanlı döneminin becerili insan gücü olan Ermenilerin ve Rumların ayrılması ve gerek Çanakkale, gerek Sakarya Savaşında teknik insan gücümüzün büyük ölçüde telef olması nedeni ile fazla yoktu, yetmiyordu. Bu insanların becerili işgücünün, ücretli işgücünün yetiştirilmesi ve kamu hizmetinde tutulması gerekiyordu. Aynı iş kurlmalarının engellenmesi gerekiyordu.

İkincisi, Osmanlıya karşı Türk Aydınlanması son Ulusal Kurtuluş Savaşıdır. Osmanlıdan bir ümmet devralındı ve bu ümmetli çağdaş bir ulusa, Türk Ulusuna dönüştürmek için de aydınlara gereksinim vardı. Devletin aydınlara gereksinimi vardı. Bunun için 1926'da çoğunuzun belki adını bile duymadığımız bir 788 Sayılı Memurin Kanunu çıkarıldı. Olağanüstü bir kanundur, 1926'da Memurin Kanunu ile sağlanan, onun ardından çıkarılan Maaş Kanunlarıyla memurlara sağlanan haklar bugünkü ile kıyas kabul edilemez ve Kemalist yönetim açısından son derece akıllı bir çizgidir.

Varılan noktayı Korkut Boratav Hocanın bir araştırmasının sonucu çok iyi ifade ediyor. 1930'lu yıllarda Türkiye'de memurlar işgücünün yüzde 1.2'sini oluşturuyorlardı. Ama milli gelirden yüzde 7.1 pay alıyorlardı. Yani ulusal gelirden yüzde 7.1 alan kesim, işgücünün yüzde 1.2'sini oluşturuyordu. Bu anlamda Kemalist Yönetim, memurları son derece doğru, kendi içinde tutarlı bir çizgi ile iyi haklarla donattı; onları devlete bağladı. Devletin bu sağladığı olanaklar karşılığında da memurların fedakarlık istedi ve bu fedakarlığı da aldı. Yani 1930'lu yılların memuru gerçekten işini bilen memur değildir, fedakâr, gerçekten bu ülkenin güçlenmesi için çalışan insanlardır. Çoğumuzun babaları, dedeleri o konumdadır.

100

101

1950'li yıllarda olay değişti. Demokrat Parti döneminde yetişen insan gücünün farklılığına bağlı olarak memur statüsünde istihdam edilenlerin önemli bir bölümü kendilerini Cumhuriyet Halk Partisi ile özdeşleştirdikleri için bir çok hakları mahrum bırakıldılar; ama teknik insan gücü gereksinimini karşılamak için çoğunuzun anımsayacağı 4/10195 Sayılı Yevmiyeli Teknik Personel Kararnamesi ile özellikle arazide çalışan personele önemli haklar sağlandı.

Ardından onların da haklarında gerilemeler oldu. 1963'ten sonra toplu pazarlık hakkının yaygınlaşması ve grev hakkı ile tamamlanması ile sınırlı da olsa bazı ayrıcalıkları yayılarak ayrıcalık olmaktan çıktı.

1980'li yıllardan itibaren ise kamu çalışanlarında müthiş bir yoksullaşma var. 1961 Anayasasında Hoca'nın sözünü ettiği 46. Maddeye göre 1965'te çıkarılan 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu uyarınca kurulan ve 6 yıl faaliyet gösteren 658 tane Memur Sendikası, Kamu Personeli Sendikası bunlara üye tahmini 400.000 dolayında memur var; ama bunlar o dönemde, bu sendikalarda hak ve özgürlüklerini geliştirmede fazla yarar sağlayamadılar.

1990 sonrası yeni bir dönem ve uluslararası sözleşmeler açısından duyarlı olunan bir dönem. Örneğin, 1965'te 624 çıkarırken kimsenin dönemi Cahit Talas Hoca'nın 1951'de katkılarıyla onaylatıldığı 98 Sayılı İLO Sözleşmesine atıfta bulunmuyor. 98 orada duruyor; 624 Sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu çıkıyor; pek de bir işe yaramıyor, ama 1990 sonrasında İLO bizim açımızdan en azından bir dönem önemli oldu.

İLO neyi öngörüyor? İLO biliyorsunuz, 1919 yılında Versay Antlaşmasının, ama 10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Antlaşmasının da bir parçası olarak kurulan, o zamanki adıyla Cemiyet-i Akvam, günümüzdeki adıyla Milletler Cemiyetine bağlı olan, 1945'ten itibaren de Birleşmiş Milletlere bağlı olan özel bir kuruluş. Diğer uluslararası örgütlerden çok önemli farklılığı var; diğer uluslararası örgütlerde devletleri hükümet delegasyonları temsil eder ama İLO üçlü yapı dediğimiz bir yapıya sahiptir. Yani NATO'ya ya da Dünya Ticaret Örgütüne ya da IMF'ye Türkiye üye olduğunda araya giden delegasyon sadece Hükümet

İkincisi toplu pazarlık hakkı var. Toplu pazarlık hakkını ve sendika karşıtı ayrımcılığa karşı korunmayı 98 sayılı Sözleşme düzenliyor; yani 1990 Mayıs'ında EĞİTİM-İŞ Sendikası kurulduğunda ve kuruluşunu 98'e dayandırdığında 98 sendikalaşma hakkını düzenlemez. Sendikalı ayrımcılığa karşı korunmayı ve toplu pazarlık hakkını düzenler. O dönemde daha önce belirttiğim gibi Türk yargısı ve Türk idaresi 87 ve 98 ayrımları ve bunların ayrımlarını bilmediği için 98'e dayanarak bazı mahkemelerden olumlu kararlar alınabildi; ama doğrusunu isterseniz 98 sendika karşıtı ayrımcılığa karşı çalışını korur, ücretli çalışını korur ve toplu pazarlık hakkını düzenler.

Sendikalaşma hakkını doğrudan düzenleyen 87'dir. 98'in iki istisnası var; 98 diyor ki; devletin yönetiminden sorumlu devlet memurları bunun dışındadır; yani uygulamaya bakarsanız müsteşarlar, genel müdür yardımcılar, genel müdürler konusunda ek düzenleme yapabilir; yani yine polislerin ve subayların da toplu pazarlık hakkının olduğunu kabul ediyor; ama bu konuda özel düzenleme imkanı 98 tanıyor. Bu anlamda 98 çok geniş bir toplu pazarlık hakkı tanıyor. Türkiye'de toplu pazarlık hakkı değil de toplu görüşme hakkını tanıyan ama kamuoyunda bazen daha sık atıfta bulunulan, yanlışlıkla daha sık atıfta bulunulan bir Sözleşme var; o da 151 sayılı Sözleşme.

Türkiye 151'de onayladı, 151'in 1. Maddesi, 1. Fıkrası der ki "eğer bir başka sözleşme ile daha gelişkin haklar tanınmış ise 151 uygulanmaz." Bu nedenle, Türkiye'de kamu çalışanlarının büyük çoğunluğu için, yani devletin yönetiminden sorumlu üst düzey bürokratlar ve bu hakkın kısıllı olarak tanındığı polisler ve subaylar dışındaki tüm memurlar ve sözleşmeli personel 98 kapsamında çok geniş bir toplu pazarlık hakkından yararlanabildiği için, 151 sayılı Sözleşme onlara uygulanmaz. Onlara daha geniş haklar tanıyan 98 uygulanır; 98 toplu pazarlık öngörür, sonunda bir toplu pazarlık sonucunda bir toplu iş sözleşmesi bağtlanır; ama 151'de bir toplu sözleşme garantisizdir. görüşme yapılır; nihai karar yürütmenin elindedir veya başka bir düzenleme mecburi tahkim gibi bir düzenleme gündemde olabilir. Bu anlamda Türkiye'de kamu çalışanlarının başvurması gereken uluslararası metin 98'dir.

delegasyonudur. Birleşmiş Milletlerin bir yan örgütü olan Uluslararası Çalışma Örgütüne giden delegasyon üçlüdür, iki hükümet delegesi, bir işçi delegesi, bir işveren delegesidir. Her yıl Haziran ayında 3 hafta toplanır, yasa kabul eder bu yasalara "Uluslararası Sözleşmeler" diyoruz.

Bu yasalar 1919'dan günümüze kadar 183 tane. Bunların bir bölümü sendikal haklar açısından bizi doğrudan ilgilendirenler; 87 sayılı Sözleşme var, 98 sayılı Sözleşme var, bir de 151 sayılı Sözleşme var. 87 ve 98, 1948-49 yıllarında kabul edildi. Çok yeni şartlar tanıyor, o dönemde Sovyetler Birliği'nin varolması nedeniyle gelişmiş kapitalist ülkeler Sovyetler Birliği'ni sıkıştırma amacıyla bazı sendikal hak ve özgürlüklere "Evet" dediler ve bunlar uluslararası düzeyde bir hukuk normu haline geldi. Bir Sözleşme, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Haziran ayı toplanan konferansında kabul edildiğinde otomatik olarak bağlayıcılık kazanmıyor.

O Sözleşmenin ilgili ülkenin yasama sürecinde kabul edilmesi gerekiyor. Bizdeki süreçte Parlamento bir yetki yasası çıkarır, o yetki yasasına dayanarak Bakanlar Kurulu bir Sözleşmeyi onaylar. Türkiye bizi çok ilgilendiren bu iki ve bir ölçüde de bu üçüncü sözleşmenin ilkinin, 98'i Cahit Talas Hoca'nın 1951 yılındaki girişimleri sonucunda, 1951'de onayladı. 1990'lı yıllarda da Sayın Moğultay'ın Çalışma Bakanlığı döneminde 87 ve 151 onaylandı.

Bunlar ne öngörüyor? Birincisi, Uluslararası Çalışma Örgütü çok geniş bir sendikalaşma hakkı öngörüyor; bu sendikalaşma hakkı, tüm çalışanları istisnasız kapsıyor, yani hükümetlerin 1990 sonrasında Türkiye'de hazırladıkları sendikalaşma, kamu sendikalarının sendikalaşmasına ilişkin yasa tasarılarında veya yasa tasarı tasarılarında çeşitli kısıtlamalar vardır. İşte askerler olamaz, subaylar olamaz, yargı personeli olamaz, müfettişler olamaz, bunların hepsi 87'yle çelişir. 87 sayılı Sözleşmeyi onayladyanız herkese şu ya da bu biçimde sendikalaşma hakkı tanımak durumundasınız, birinci temel kuralı tı. Bunun ayrımlarını sayın Musa Özdemir aktaracak, ama 87 sayılı Sözleşmenin getirdiği birinci düzenleme bu.

Üçüncü temel hak, biliyorsunuz grev hakkı. Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmelerinde, grev hakkının Sözleşme metninde yer aldığı bir Sözleşme yok; ama bir Sözleşme metnini tamamlayan, nasıl Yargıtay Genel Kurul Kararları vardır; yasayı açıklayan ve yasayı bu anlamda zenginleştiren. 87 sayılı Sözleşmeyi zenginleştiren iki tür kararlar bütünlüğü var, bunlara işverenler de 'evet' dediler.

Bunların biri; Uluslararası Çalışma Örgütü Yönetim Kurulu bünyesinden 3 işçi, 3 işveren, 3 hükümet temsilcisinden oluşan yani üçlü yapının yansıtıldığı Örgütlenme Özgürlüğü Komitesidir. Bunun kararları Yönetim Kurulu tarafından onaylandığı için İLO açısından bağlayıcıdır ve Yargıtay Genel Kurulu ya da Danıştay Genel Kurulu kararları niteliğindedir.

İkincisi İLO Yönetim Kurulunun, yani 14 işçi, 14 işveren ve 28 hükümet temsilcisinden oluşan İLO Yönetim Kurulunun seçtiği dünyaca ünlü 20 hukukçudan oluşan bir Uzmanlar Komitesi vardır. Bu Uzmanlar Komitesinin hazırladığı raporlar vardır; bu raporlar da konferansta, her yıl toplanan Uluslararası Çalışma Konferansında onaylanır. Gerek Uzmanlar Komitesi raporları, gerek İLO Yönetim Kurulu bünyesinde oluşturulan Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi raporları; grev hakkının, örgütlenme hakkının ayrımlar bu parçası olduğunu söylüyor ve buna ilişkin ayrımlı kararları var.

Bu kararların özeti şu: Aksaması ile bir kişinin veya nüfusun tamamının canını ve güvenliğini zarara uğratmayacak tüm alanlarda barışçıl olmak koşuluyla her türlü eylem serbest olmalıdır. Bunun içine genel grev giriyor, dayanışma grevi giriyor, iş yavaşlatma giriyor, iş durdurma giriyor, önceden izin almaksızın veya bildirimde bulunmaksızın greve gitmek giriyor. Yani İLO yetkili organları İLO Uluslararası Çalışma Konferansı Yasama organıdır. Orada onaylanan, Uzmanlar Komitesi raporları ve İLO'nun ikinci önemli organı olan İLO Yönetim Kurulu tarafından onaylanan Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi raporları, tüm çalışanlar için; işçi, memur, sözleşmeli personel ayrımı yapmaksızın, yalnızca aksaması ile nüfusun bir bölümünün veya tamamının

162

183

114

sağlığına ve güvenliğine zarar verecek eylemler hariç; nedir bunlar? İtfaiyedir, acil servislerdir; çok geniş bir grev hakkı tanıyor.

Çok açıkça diyor ki; "barışçıl olmak koşuluyla, tüm bu tür müdahale ve iş durdurular serbest olmalıdır". Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de mevzuatımız son derece olumsuz, peki bunların yaptırımını ne?

Bunları da söyleyip iki cümlede bitireyim. ILO'nun yaptırımını yok, ama ILO'nun yaptırımını önemli; yani Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmelerinin uygulanmaması durumunda Uluslararası Çalışma Örgütü bünyesindeki yaptırımlar çok zayıftır. Mesela, bugüne kadar uygulanan en katı ve en olumsuz yaptırımlar Güney Afrika'ya ırk ayrımı nedeni ile bir de geçen yıl Myanmar'a ya da eski adıyla Birmanya'ya angarya uygulaması nedeni ile gündeme getirildi. İstenilen ülkelerin Birmanya ile ya da Myanmar ile ilişkilerini gözden geçirmeleri.

Bu yanıyla önemsizdir; ama çok önemlidir; çünkü Uluslararası Çalışma Örgütünde ayrılan veya Standartların Uygulanması Komitesi denilen komitenin, bizim kamuoyumuza 'kara liste' diye geçen, basınımızda 'kara liste' diy. ifade edilen özel paragrafında yer alan ülkeler Birleşmiş Milletler'de ve diğer uluslararası kuruluşlarda, Uluslararası Çalışma Örgütü bünyesindeki eleştirilmeleri nedeniyle ciddi sıkıntılarla karşılaşabilirler.

Bu anlamda ILO hem çok önemlidir, hem önemsizdir. ILO Sözleşmeleri arkasında güçlü bir kitle hareketi varsa uygulatılabilir ve bu anlamda Türkiye'de 1990 yılında 98 kullanılarak bir yerlere gelindi; ama bunu 98'in gücüne bağlamak, ILO'nun gücüne bağlamak, Türkiye'de kamu çalışanları hareketinin son derece fedakârca, mücadeleci, ısrarlı, kararlı bir şekilde tavır almalarına bağlamak; ama bunu yaparken de ILO'yu etkili bir biçimde kullandıklarını unutmuyarak buna bağlamak gerekiyor. Teşekkür ederim.

Prof.Dr. Alpaslan İŞKİLI - Biz de Sayın Yıldırım Koç'a teşekkür ederiz. Kuşkusuz, söyleyeceklerini belli bir süreye sığdırmak kendisi için kolay

Prof.Dr. Alpaslan İŞKİLI - Yeni ailesi öyle kandırılmış.

Yıldırım KOÇ - Ailesi öyle kandırılmış; öyle zannediyorlar. Çocuklarının o amaçla, Çanakkale'de öldüğünü zannediyorlar.

İkincisi; kamu çalışanları ile ilgili sorularda, ben Cemil bey gibi olumsuz değilim; Kızılay'ı 1990'larda kapattık; şimdi dibe vurdu konusu; 1985-90 döneminde bir çok toplantıya, Alpaslan Hocam, Musa Özdemir arkadaşım ile birlikte katıldık. Bir yükseliş vardı ama; 1991-92'de arkadaşlarımızı, hep bir konuda uyarıyorduk; 1991-92'de mücadeleye yeni katılanlar, bu işlerin kolayca sonuçlanacağını sanıyordu. Özellikle 1991'de kamu kesimi toplu Sözleşmeleri çok iyi bağtlanmıştı; ilk 6 ay için, yüzde 142 zam alınmıştı; zaten 1991'de o sözleşmelerin imzalanması sonrasında, bir hareketlenme oldu. herkes zannediyordu ki; çok kolayca toplu sözleşmeler imzalayacağız ve işçi ücretlerini yakalayacağız. O zaman hep uyarıyorduk; "Bu iş bu kadar kolay değildir" diye.

Şimdi bence diğer iki arkadaşımızın sorusuyla bağlantılı, yeni bir yapılanmaya gidiliyor ve ben çok umutluyum. Diğer iki sorunun biri, "bundan sonra nasıl gelişecek?"; iki, "Konfederasyonlar arası ilişkilerdi". Beş konfederasyon var, en büyükleri ve mücadelede başı çeken KESK.

İkincisi, MHP'nin yan örgütü olarak bir vakıf biçiminde kurulan; ancak son genel kurulunda, yani Ali İshıktar'ın devretmesi sonrasında, MHP'nin kontrolünün dışına çıkmaya çalışan önemli bir ölçüde dışına çıkan ve son bir, bir buçuk yıl içinde, önemli bir iç anlayış değişikliği yaşayan; TÜRKİYE KAMU-SEN.

Üçüncüsü, doğrudan doğruya Fazilet'in kontrolünde kurulan; ama daha sonra içindeki laik bazı unsurların ayrılması sonrasında; bu bağımlılığı daha da artan MEMUR-SEN.

Dördüncüsü, Doğru Yol'la bağlantılı olarak; Fethi Bolayır isimli bir öğretmen tarafından kurulan, şimdi yine küçük bir konfederasyon olarak kalan; DEMOKRATİK KAMU-İŞ. KAMUSEN idi, adını KAMU-İŞ'e çevirdi.

olmadı. Ancak, anlattıklarını yazılı hale de getirmiş bulunuyor. "Kam. Çalışanlarının Sendikalaşması" kitapçığından arkadaşlar yararlanabilirler Onunla teselli oluyoruz. Sunuşun süresinin kısılması elbette ki belli bir kayıp doğurmuş oluyor.

Koç arkadaşımız, memurların sendika hakkının Anayasada öngörülüşünün ilk defa gündeme gelmesine ilişkin olarak bir hatırayı anımsattı Bir söz vardır; "Allah iyi ki kaplana kanat vermemiş", bir de kanat verse elinde kurtulmak mümkün olmazdı.

Öyle anlaşılıyor ki 12 Eylülcüler de Anayasa yapmayı bilmiyorlardı. başarıyla Anayasa yapmayı bilen adamları yoktu. Aslında, memurların, hatta kamuda çalışanların tümünün sendika hakkını yasaklamak istediler; hem de epeyce yasaklamak istediler. O zaman Anayasa Profesörü Şener Akyol, Anayasa Komisyonu sözcüsü idi. Açıklamalar yaptı, değil memurların sendika kurması, memurların kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütlerine yani Harita Mühendisleri Odasına girmesi bile onların anlayışına sığmıyordu.

Prof. Akyol televizyondaki bir konuşmasında, kamu kesiminde çalışanlar, sendika hakkına sahip olursa, "double appartenance" olur, demişti. Böylece, herkesin anlayamayacağı Fransızca bir deyim de işin içine katılmış oldu. Koskoca profesör "double appartenance olur" deyince, nükleer tehlike falan gibi bir şey gelebilir insanın aklına. "Aman olmasın" falan denilebilir bu durumda. Aslında "çifte mensubiyet olur" demektedir. Yani, kamuda çalışan bir kişi, devletin mensubudur, bir de ayrıca sendikaya veya odaya girerse iki mensubiyeti olur, demektedir. Bu mantıkla hepimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşlarıyız, hiçbir derneğe girmememiz lazım; çünkü çifte mensubiyet olur, diyebiliriz.

Koç arkadaşımız çok iyi bilir, Anayasaya ayrıca, memurların sendika hakkının yasak olduğuna dair bir hüküm koymadılar. Çünkü onlarda hâkim olan anlayışa göre, bir hak açıkça öngörülmediği sürece yoktur. Bu anlayışa göre,

Beşincisi de, geçen yıl Aralık ayında, geçen yıl Memur-Sen'in Genel Başkanı Mehmet Akif İnan vefat ettikten sonra, onun yerine geçen; Zübeyir Yetik'in, "İslam Savaşçıları" adı altında, bir kitabının ortaya çıkıp; -çok içreç bir kitap- Hürriyet Gazetesinde yarım sayfa yayınlamasının ardından, iç kavga başladı. Oradan ayrılanların oluşturduğu; USEK, Ulusal Demokratik Sendikalar Konfederasyonu.

Eselden bu konfederasyonlar bir araya gelmezdi. İlk kez 29 Ocak 1999'du; üç kamu çalışanı konfederasyonu ve üç işçi konfederasyonu bir araya geldik ve ardından; Emek Platformunu 14 Temmuzda oluşturduk. Bu nedenle, bu üç konfederasyonunu oldukça yakından tanıma imkanımız oldu; bu teknik komitede görevliyim ve USEK'çileri yakından tanıyorum ve Demokratik Kamu İşçileri de bir parça biliyorum. Şu anda Kamu Çalışanları Sendikacılık Hareketi, kamu kesiminde, partizanlığın ürünü olarak bölünmüş durumda.

İşçi Sendikaları bunu aştı; özellikle 1988-89'da bunu aştı; ama Engels'in 'yapay proletarya' diye bir kavramı vardır. Türkiye'de işçi hareketini anlamak için, mutlaka kullanmamız gereken bir kavram olduğunu düşünüyorum. Engels diyor ki; "Bazen, özellikle kamu hizmetlerinde, hükümetler, çok düşük ücretli ama iş yaptırmadan adam istihdam ederler; ücretler çok yüksek değildir; düşüktür; ama iş yaptırmazlar. Bunlara Engels 'yapay proletarya' adını kullanıyor. Gerçek anlamda bir değer, baten üretmeyen, politize olmuş; ama politizeliği bir bilinç unsurunu taşıyan değil de; bir partiye çıkar bağıyla bağlı. Kamu sektöründe, birinci MC sonrasında böyle bir yapı var. 1975 sonrasında, hükümetler, ben 78'den önceye taşıyorum; Birinci MC Dönemidir. Birinci MC'den itibaren bir partizanlık var; kamu bürokrasisi içinde, bürokrasi içinde.

Konfederasyonlar arasındaki ilişki; o geleneğin devamcısı; ama çok olumlu bir şey var; sorunlar arttıkça, işçi sendikalarının 1988-89'da yaşadığı atılımı, yani siyasal bölünmeleri aşarak; ortak çıkarlar doğrultusunda, birlikte davranma ve bunu eylemlerle gerçekleştirme atılımını Kamu Çalışanları Sendikacılık Hareketi yeni yaşıyor. Bunda küçümsenmeyecek bir mesafe kat etti. Türkiye

161

165

KAMUSEN'cilerdeki değişim sürecini, KESK'Teki arkadaşlarımızın 1995'teki çizgileri ile şimdiki çizgilerini karşılaştırabilecek kadar; bu insanları yakından tanıyorum. KESK 1995'te çıktı; büyük mücadelelerle, öncülük ederek girmişti; ama bazı zaafı vardı; onları önemli ölçüde aştı. KAMU-SEN ilk başta, şu anda MHP milletvekili, Ali İşıklar, onunla birlikte başlamıştı. 18 Kasım'da Kızılay'da, 11 Kasım'da KESK'in Kızılay'da görkemli bir mitingi oldu. KAMU-SEN'in de 18 Kasım'da bayağı başanlı bir mitingi oldu. Ali İşıklar gelmişti, Ali İşıklar'ı yuhaladılar, Ali İşıklar MHP milletvekidir. Ali İşıklar yuhalandıktan sonra, arabanın üzerinden biri: "Yuhalamayın, o bizim genel başkanımız" dedi; bu defa da onu yuhaladılar ve MHP yuhalandı; DSP yuhalandı; ANAP yuhalandı; şimdi ben eskiden Kamu-Sen'in bir mitinginde; MHP'nin ve eski genel başkanları, ve şu anda MHP milletvekili olan Ali İşıklar'ın yuhalanabileceğini hayal bile etmezdim. Hâlâ belirli sıkıntılar var; ama KESK'te de hâlâ bazı sıkıntılar var. Hâlâ MEMUR-SEN'de de ciddi sıkıntılar var; ama bu arkadaşlarımız çok büyük fedakarlıklarla, çok büyük engelleri aştılar.

KESK resmen karda iz açtı; 1990-91-92 çok zor yıllardı; Kamu-Sen o zaman hiçbir şey yapmıyordu; ama şimdiki Kamu-Sen 1998'deki Kamu-Sen değil; şimdiki Memur-Sen 1998'deki Memur-Sen değil. Bu anlamda, henüz şu anda herbiri için, ayrı bir alan var. Yani şu anda KESK İslamcı memuru örgütlemiyor; Şu anda KESK ölkücü memuru örgütlemiyor; bu nedenle, Türkiye Kamu-Sen de, sosyalist, ilerici, demokrat, sosyal demokrat memuru örgütlemiyor; istisnai durumlar var; bana örnek sayabilir Kamu-Sen'den bir arkadaş gelse der ki: "Benim bilmem neredeki şube başkanım esasında bilmem ne davasından girmiş, çıkmıştır" ya da Cengiz Başkan diyebilir ki "O benim bilmem neredeki şube başkanım esasında ölkücüdür" Bunlar istisnadır; şu anda farklılıklar, bir açıdan yararlı, böylece kamu çalışanları sendikacılık hareketi normal olarak erişemeyeceği belirli kesimlere erişebiliyor; ama bu farklılıklar da zaman içinde aşıyor. Bu anlamda ben, Türkiye'de Kamu Çalışanları Sendikacılık Hareketine büyük umut bağlayanlardan biriyim. Bugüne kadar, geline noktanın son derece önemli olduğuna inanan biriyim; ama gidilecek

yolun da şu anda bir mantıklı dayanağı olan, yâni kamu çalışanlarının o bir parça yapay proletarya unsurlarını taşımasından kaynaklanan, siyasi eğilimlerin önde olma niteliğinin kaybolması sürecine koşturarak; bu beş konfederasyon arasındaki ilişkilerin daha da iyileşeceğine inanıyorum. Bu anlamda ben dibe vurma değil; yeni bir atılımın zemininin oluşma sürecinde olduğuna inanıyorum.

Son bir nokta da, Anayasa 90 ile ilgili Fahri bey bir soru sordu. Anayasa 90'da ILO'da çok tartışıldığı için söyleyeyim. Uluslararası hukukta da bu tartışılıyor. Anayasa 90; usulüne uygun olarak onaylanmış uluslararası anlaşmalar kanun hükmündedir, ve hiyerarşide, kanunların üzerine konuluyor, bunların iptali için Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunamaz, diyor. Yani Anayasa uluslararası sözleşmeler ve kanunlar gibi bir hiyerarşik yapı ortaya çıkıyor.

Uluslararası alanda da bu tartışmalı; şöyle bir genel eğilim var; onu söyleyeyim. Uluslararası hukuk, iç mevzuatımızda çelişen bir düzenleme yoksa, kendiliğinden yürürlüğe girebiliyor. Uluslararası hukuk ile ulusal hukuk arasında çelişen noktalar varsa; uluslararası düzeyde ve ulusal düzeyde yargının genel eğilimi, bu çelişikliğin giderilmesini talep etmek ve beklemek; ama bu çelişki giderilene kadar genellikle uluslararası düzenlemeyi bir tavsiye niteliğinde kabul etme eğilimi var. Bazen yargıdan, Türkiye'de lehte kararlar alındı; toplu pazarlıkla ilgili olan önemlidir; ama sadece belediyelerle ilgilidir. Belediyeler dışında statü hukuku alanında, diğer sendikalarımız, toplu sözleşme bağtılamadı. TÜM BELSEN'in sözleşmeleri önemlidir. MEMURSEN'e bağlı, BEM BİRSEN Elazığ Belediyesi gibi bazı belediyelerde toplu iş sözleşmeleri imzaladı ama statü hukukuna tabi olanlar içinde; belediyeler dışında örneğin toplu pazarlığa pek rastlamadık biz.

Teşekkür ediyorum.

Musa ÖZDEMİR - Tekrarlardan kaçınmak için iki tane konuyu seçtim. Gerçi birine sayın hocam işiği değindi; ama bu memur sayısına yönelik, kamunun